

Postens logo (Del 1.)

Fra Kongens merke til internasjonal konsernprofil.

av Arvid Løhre

5. september 2008 lanserte Posten sin nye logo. Dette fikk bred dekning i mange media, og Posten fulgte opp med helsides annonser i dagene etter. Postvesenet har gått en lang vei fra en sparsomlig virksomhet med kongelig privilegium til Posten Norge AS, et norsk konsern med datterselskaper og virksomheter i flere land. Symbolet for bedriften, det vi i dag kaller logo, har fulgt med på denne utviklingen.

I Norsk Posthistorisk Selskap har vi fokus på brevet. Vi studerer hvordan skiftende postale forhold og historiske begivenheter avspeiler seg i form av påskrifter, stempler og annen dokumenterbar behandling av postforsendelser. Postens logo finner vi noen ganger igjen i lakksegl, på postale skriv og blanketter. I denne artikkelen vil jeg forsøke å vise hvordan postvesenet i Norge har framstått og profilert seg gjennom merker og symboler fra begynnelsen og til i dag.

Navnet

Den 5. september 2008 fikk ikke bare Posten en ny logo. De lanserte merkevaren Bring for virksomheten i utlandet, og for virksomheten rettet mot det norske bedriftsmarkedet. Men bedriftens navn er fortsatt Posten Norge AS. Navnet er også en del av det vi kan kalle bedriftens profil, og det er derfor interessant å se litt på opphavet og utviklingen.

Personlige frimerker med nye logoer, Postens gave til kundene, 5. september 2008.

Den første ordren om å organisere en posttjeneste i Norge, finner vi i det kjente kongebrevet fra 13. oktober 1642. Der skrev Christian 4. en befaling til Hannibal Sehested og Jens Bjelke om – «vise Postbude at anordne imellem vore Kjøbsteder Christiania og Kjøbenhavn» –. Dette er selve kjernetjenesten til Posten, fysisk formidling av brevpost gjennom en organisert postframføring. Selve ordet *post* kommer som kjent fra latin: *posita statio equorum*, faste holdeplasser for hester i Romerriket.

Virksomheten ble organisert med kontorer i byene som kunne ekspedere posten og et stafettsystem av postryttere og postbønder som skulle bringe posten fram. Da dette kom på plass fra 1647, hadde vi et postverk eller et postvesen. Dette var til å begynne med drevet av private med kongelig privilegium, og forutsetningen var at kongens og embetsmennenes post skulle sendes gratis. Vi fikk et slikt kongelig norsk postvesen i 1647, drevet av private, «et rictig Postwerck». Dette varte til 1719, da overtok den dansk-norske stat selv driften gjennom Generalpostamtet i København.

Ved løsrivelsen fra Danmark ble postvesenet underlagt den norske statens *2det Departement* fra mars til november 1814, og *3die Departement* fra november 1814 til november 1818. Så

ble det organisert under Finansdepartementet til 1846 og Indredepartementet til 1857, og så videre. De organisasjonsmessige endringene skal jeg ikke gå noe særlig mer inn på her.

Væsen – vesen – verk.

Betegnelsen på virksomheten, under skiftende departement, framstod etter hvert normert. Det offisielle navnet i forbindelse med statistikkårboka var *Norges postvæsen*, mens Posten brukte selv *Det norske postvæsen* på blankettene. Dette ble det ingen endring på da unionen med Sverige ble oppløst i 1905.

Ved en kongelig resolusjon den 21. desember 1917 ble det vedtatt en ny offisiell rettskrivning. Den er vel mest kjent for at en del fremmedord fikk norsk stavemåte, for eksempel fikk *station* stavemåten *stasjon*. Dette er særlig aktuelt for oss som driver med lokal posthistorie og vil registrere poststedenes offisielle navn til enhver tid. Denne rettskrivningen ble gjennomført i staten fra 1. juli 1918. Fra samme dato ble også *væsen* til *vesen* og dermed også *postvæsen* til *postvesen*. *Norges Postvesen* ble brukt allerede på statistikkene for året 1917, forklaringen er selvsagt at de ble samlet og utgitt først i 1918.

I Cirkulære fra Poststyret nr 33, 5. oktober 1933, stod følgende: «Ved kgl. res. av 15. september 1933 er det bestemt: ”at de nuværende betegnelser ’postvesenet’ og ’telegrafvesenet’ fra 1. desember 1933 forandres til ’postverket’ og ’telegrafverket’ og at de nye betegnelser blir gjeldende både for bokmål og nynorsk.” Forsåvidt angår blanketter, skrivepapir, konvolutter m.v. er det forutsetningen at den nye betegnelse først gjennomføres etter hvert som nytrykk foretas.»

(Illustrasjon forrige side)

Tjenestekonvolutter som viser utviklingen. Kombinasjonen av navn og logo gir oss tidsangivelsen, ovenfra og nedover:

DET NORSKE POSTVÆSEN (1907-logo): 1907-18; *DET NORSKE POSTVESEN* (1907-logo): 1918-33;
POSTVERKET (1907-logo): 1933-35
og *POSTVERKET* (1935-logo): fra 1935.

Navnet som ble brukt i offisielle sammenheng, for eksempel på forsiden av statistikkårboka, var *Norges Postverk*. Men den vanlige formen ellers var *Postverket*.

Posten Norge fra BA til AS

Noen ny endring skjedde egentlig ikke før Posten ble et særlovsselskap. I statistikkårboka for Posten i 1996, stod følgende: «Fra 1.12.1996 ble forvaltningsbedriften Postverket omgjort til *Posten Norge BA* (begrenset ansvar). Fra denne dato er Postens organisasjon ikke lenger en del av statsforvaltningen, og Postens budsjett ikke lenger en del av statsbudsjettet.»

Neste skritt skjedde 1. juli 2002. Da ble Posten Norge et aksjeselskap, og bedriftens navn ble *Posten Norge AS*. Men aksjene er fortsatt i statens eie, og samferdselsministeren er dermed formelt generalforsamling.

Symboler i signeter og forordninger

Det foreligger få opplysninger om bruk av symboler på 1600-tallet. De trykte forordningene som finnes er prydet med kongens kronede monogram. Det danske riksarkivet kan ha korrespondanse fra de norske postmestrene med bevarte postale lakksegl. Berrum (1902) nevner i sin posthistorie 1647-1719 et segl fra «Christiania posthus» mellom 1648 og 1652, med skriftene til historikeren Michael Birkeland som kilde, uten at dette er nærmere beskrevet.

Det finnes et lakksegl fra Larvik postkontor med dato 1717. Det har teksten: LAVRWIGENS POSTSEIL 1717, og som motiv i midten finnes den norske løve med hellebard.

*LAVRWIGENS POSTSEIL /
1717 (Ill. Bladet POST)*

Posthorn og postskilt i 1730

I 1730 kom en kongelig forordning som innførte postskilt og posthorn. Dette skulle brukes av postbøndene i Norge når de var i tjeneste for å tilkjenne deres offisielle ærend. Av bestemmelsene går det fram at utstyret hadde remmer og spenner, og det skulle dermed bæres og brukes av den som framførte posten.

Posthornet skulle brukes til å blåse signal når veien var smal eller uoversiktlig, da skulle de møtende vike for Posten. Det skulle også brukes til å varsle ankomst til postgårdene og poststedene for at ekspedisjonen og bytte av postskyss skulle skje raskest mulig. Dermed kan man si at posthornet ble et symbol på postvesenet, selv om det kanskje ikke i første omgang ble brukt som symbol på skiltene som ble innført samtidig.

Ingen postbefordrerskilt fra dansketiden er bevart i Norge. Det eldste skiltet som er beskrevet i Danmark, er nevnt i en kontrakt fra 1706. I kontrakten står det at postiljongen skal bære et sølvskilt på venstre siden av brystet med kongens monogram. Det eldste skiltet som er beskrevet i forbindelse med den norske posten, står i en kontrakt fra 1742. Den viktige postruten fra København til Christiania gjennom Sverige ble betjent av dansk-norske posttryttere. De hadde forbud mot å bruke eller blåse i posthorn på svensk territorium. Som en del av sin mundering fikk de i 1742 et skilt av messing med både kongens monogram og den norske løve.

Kongens monogram (C 6) og norsk løve skulle brukes på postskilt i 1742. Her er de samme symbolene på stemplet papir. (Ill.: Finn Aune)

Hvis man i Norge valgte å produsere postskilt med kongens monogram etter bestemmelsene 8. april 1730, fikk man for øvrig ganske raskt et lite problem. Den regjerende kongen, Frederik den 4., døde allerede 12. oktober 1730. Sønnen, kronprinsen, overtok tronen som Christian den 6.

Posthornet som symbol

De eldste postskiltene som er bevart fra Danmark, består vanligvis av to elementer. Nederst er et stilisert posthorn, og over det enten kongens monogram under en krone, eller riksvåpenet. På det danske post- og telemuseet finnes det et skilt i messing fra Christian 7's tid (1766-1808) med elementene kongekrone, C7-monogram og posthorn.

Messingskilt fra Post & Tele Museum, København. (Eget foto)

Posthornet må ha kommet inn som Postens symbol i skilt og signeter en gang i første halvdel av 1700-tallet, sannsynligvis under Christian 6. Det er kjent et signetavtrykk fra Tønsberg, TØNSBERGS POST AMBTS SEIGL, med krone, speilmonogrammet til Christian 6. (1730-1746) og et posthorn.

*TØNSBERGS POST AMBTS SEIGL
(Ill. Bladet POST)*

Det er videre kjent et signetavtrykk fra Arendal postkontor fra perioden 1746-1766. Det har teksten AHRENDALS POSTAMTS SEGL, Frederik 5.'s speilmonogram under en krone og under det igjen et enkelt stilisert posthorn.

*ÅRENDALS POSTAMTS SEGL
(Ill. Bladet POST)*

Fra Christian 7's tid er det bevart flere norske postsegl med elementene kongekrone, enkelt C7-monogram og posthorn, og tilsvarende fra Frederik 6 (1808-1814). I 1808 kom det, som mange kjenner til, et Cirkulære Promemoria datert General-Postamtet i København, 19. mars 1808:

«Da Hans Majestæt Kong Christian den Syvende, høilovlig Ihukommelse, er død, og Hans Kongelige Høihed Kronprinds Friederich har besteget Thronen; saa maatte det Kongelige Postcontoir snarest mueligt lade forfærdige et nyt Segl ved Postcontoiret, hvori anbringes Hans Majestæts Kong Friedrich den Siettes Chiffer med Krone; nedenfor anbringes et underliggende Posthorn, og midt paa Seglet Stedets eller Postcontoirets Navn, saaledes at det halve kommer til at staae paa hver Side af Chifferet.»

Dette promemoria 1808 er mest kjent fordi det følger en liste over postekspedisjoner og poståpnerier som skulle utstyres med signeter, og det blir dermed en tidlig «poststedsfortegnelse». Postkontorene stod ikke listet her, det var jo en selvfølge at de skulle utstyres med nye signeter.

*BERGENS POST CONTOIR fikk signet
som beskrevet i Promemoria fra
1808 (Ill. Bladet POST)*

Dermed var danskekongens monogram og krone et av elementene i «postens logo» fram til 1814. Det andre elementet var et enkelt stilisert posthorn. Dette posthornet varierer mye i utformingen, og det virker som om det er tilfeldig hvilken vei munnstykket på hornet vender, mot venstre eller mot høyre.

DEN KONGL. GENER. POST DIRECTIONS SEGL i trykt utgave på en norsk forordning fra 1809. Det dansk-norske riksvåpen med posthorn.

Artikkelen forsetter i neste nummer.

© Copyright Arvid Løhre. Ettertrykk eller utdrag av artikkelen "Postens logo. Fra Kongens merke til internasjonal konsernprofil.", er kun tillatt etter avtale med forfatteren.
